

Seznam prednostnih škodljivih organizmov Evropske unije

The European Union List of Priority Pests

Alenka ZUPANČIČ^{1,*}

Izvleček:

Zupančič, A.: Prednostni seznam škodljivih organizmov Evropske unije; Gozdarski vestnik, 78/2020, št. 9. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 6. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

V zakonodaji Evropske unije je predpisan seznam prednostnih škodljivih organizmov rastlin, v katerem so navedeni škodljivi organizmi rastlin z najbolj resnimi potencialnimi gospodarskimi, okoljskimi ali družbenimi učinki na ozemlje Evropske unije. Seznam je pripravljen na vrednotenje, za katerega sta metodologijo pripravila in pozneje ovrednotila podatke za posamezen organizem Skupni raziskovalni center Evropske komisije (JRC) in Evropska agencija za varnost hrane (EFSA), pri čemer sta upoštevala možnosti širjenja, ustalitve, gospodarske, družbene in okoljske posledice za Evropsko unijo. Na seznamu so tudi karantenski škodljivi organizmi rastlin, ki lahko veliko škodo povzročijo v gozdovih; to so brezov krasnik (*Agrilus anxius* Gory), jesenov krasnik (*Agrilus planipennis* Fairmaire), kitajski kozliček (*Anoplophora chinensis* (Thomson)), azijski kozliček (*Anoplophora glabripennis* (Motschulsky)), borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Bühner) Nickle et al.), sibirski svilena kokljica (*Dendrolimus sibiricus* Tschetverikov). Nobeden od njih še ni bil najden v Sloveniji.

Ključne besede: karantenski škodljivi organizmi, prednostni škodljivi organizmi, *Anoplophora*, *Agrilus*, *Bursaphelenchus*, *Dendrolimus*

Abstract:

Zupančič, A.: The European Union List of Priority Pests; Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 78/2020, vol 9. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 6. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

A list of priority pests with plant pests causing the most serious economic, environmental and social effects for the European Union territory is adopted in the European Union legislation. The list is prepared based on the assessment, for which the methodology was prepared and the data for individual organisms later evaluated by the Joint Research Center of the European Commission (JRC) and European Food Safety Agency (EFSA), whereby they took account of the possibility for spreading, establishment, economic, social, and environmental consequences for the European Union. The list also includes quarantine plant pests, that can cause major damage in forests; these pests are bronze birch borer (*Agrilus anxius* Gory), emerald ash borer (*Agrilus planipennis* Fairmaire), citrus long horn beetle (*Anoplophora chinensis* (Thomson)), Asian longhorn beetle (*Anoplophora glabripennis* (Motschulsky)), pinewood nematode (*Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Bühner) Nickle et al.), and Siberian silk moth (*Dendrolimus sibiricus* Tschetverikov). None of them has been found in Slovenia yet.

Key words: quarantine pests, priority pest, *Anoplophora*, *Agrilus*, *Bursaphelenchus*, *Dendrolimus*

1 GLAVNA VSEBINA

Konec leta 2019 so v Sloveniji in v drugih državah Evropske unije začela veljati nova pravila na področju zdravja rastlin, ki so enotna za celotno območje Evropske unije. Zakonodajno so opredeljena v Uredbi o ukrepih varstva pred škodljivimi organizmi rastlin, ki sta jo sprejela Evropski parlament in Svet EU (Uredba (EU) 2016/2031). Namen novih pravil je posodobitev sistema zdravstvenega varstva rastlin in zagotovi-

tev strožjih ter učinkovitejših ukrepov za varstvo rastlin na ozemlju Evropske unije pred nevarnimi boleznimi in škodljivci rastlin.

V Uredbi (EU) 2016/2031 in v Izvedbeni uredbi Komisije (EU) 2019/2072 so opredeljeni karantenski škodljivi organizmi rastlin, za katere je treba sprejeti ukrepe za preprečevanje njihovega vnosa na celotno ozemlje Evropske unije in širjenja po njem. Za tiste škodljive organizme, ki imajo najbolj resne potencialne gospodarske, okoljske ali družbene učinke za ozemlje Evropske unije, je Evropska komisija s

¹ Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, Dunajska 22, 1000 Ljubljana, Slovenija

* dopisni avtor: a.zupancic@gov.si

pomočjo Skupnega raziskovalnega centra Evropske komisije (JRC) in Evropske agencije za varnost hrane (EFSA), strokovnjakov iz držav članic in pripomb javnosti izmed karantenskih škodljivih organizmov pripravila seznam prednostnih škodljivih organizmov rastlin za Evropsko unijo. Trenutno seznam obsega 20 reguliranih karantenskih škodljivih organizmov rastlin (Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/1702).

Poleg že omenjenih učinkov je merilo za uvrstitev na seznam tudi razširjenost:

- ni znano, da je karantenski škodljiv organizem rastlin navzoč na določenem ozemlju,
- kadar je navzoč le na njegovem omejenem delu ali
- se pojavlja v posameznih, nerednih, osamljenih in redkih primerih (Uredba (EU) 2016/2031).

Seznam je pripravljen na vrednotenje, za katerega sta metodologijo pripravila in pozneje ovrednotila podatke za posamezen organizem JRC in EFSA. EFSA je pripravila sezname potencialnih gostiteljskih rastlin in razširjenost škodljivih organizmov na ozemlju Evropske unije, parametre, ki opredeljujejo potencialne posledice škodljivih organizmov, kot so npr. izpad donosa in izguba kakovosti, hitrost širjenja in čas do določitve škodljivega organizma. Pri lesnatih rastlinah so pri oceni ekonomskih izgub upoštevali propad dreves, saj okuženo drevo ne doseže normalne velikosti za posek, les pa je primeren le še kot celulozni les ali za sekance, katerih vrednost je po ocenah EFSA tako nizka, da tega prihodka niso zajeli v oceno. Pri brezovem krasniku so upoštevali tudi izgubo pri proizvodnji furnirja (Baker in sod., 2019). JRC pa je za vsak potencialni prednostni škodljiv organizem opredelil ekonomske (proizvodnja, vpliv na trgovino, cena in vpliva na trg), socialne (zaposlitev, prehranska varnost, varnost hrane) in okoljske vplive (ulična drevesa, parki, naravna in nasajena rastišča, nezaželeni vplivi kontrolnih ukrepov, vpliv na biotsko raznovrstnost in ekosistem) (Sanchez in sod., 2019).

Ko je karantenski škodljiv organizem določen kot prednostni, mora država članica zanj vsako leto opravljati preiskave, ki obsegajo vizualne preglede gostiteljskih rastlin in po potrebi odvzem vzorca in laboratorijsko testiranje. Države članice Evropske unije za vsak prednostni škodljiv organizem pripravijo načrt ukrepov, ki vsebuje informacije glede postopkov odločanja, postopkov in protokola, ki jih je treba upoštevati, minimalnih virov, ki jih je treba dati na voljo, ter postopkov,

katerimi se zagotovijo dodatni viri. V povezavi z izvajanjem načrtov izrednih ukrepov so predvidene tudi simulacijske vaje. V primeru potrditve prednostnega škodljivega organizma pa je takoj treba sprejeti akcijski načrt, s katerim se določi ukrepe za izkoreninjenje škodljivega organizma v skladu z zakonodajo (Uredba (EU) 2016/2031).

Med 20 prednostnimi škodljivimi organizmi so za gozd pomembni predvsem: brezov krasnik (*Agrius anxius* Gory), jesenov krasnik (*Agrius planipennis* Fairmaire), kitajski kozliček (*Anoplophora chinensis* (Thomson)), azijski kozliček (*Anoplophora glabripennis* (Motschulsky)), borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Bühner) Nickle et al.), sibirski svilen kokljica (*Dendrolimus sibiricus* Tschetverikov) (Slika 1). Nobenega izmed navedenih organizmov še nismo našli v Republiki Sloveniji.

Prednostni škodljivi organizmi lahko povzročijo veliko gospodarsko, socialno in okoljsko škodo. Ugotovljeno je bilo, da bi v primeru, če bi se azijski kozliček (*Anoplophora glabripennis*) razširil po celotni Evropski uniji, nastala izguba več kot 5 % lesne zaloge različnih gozdnih rastlin, kot so jelša, jesen, breza, bukev, brest, javor ali platana. Vrednost naštetih dreves so ocenili na 24 milijard, za celoten gozdarski sektor pa bi bila lahko škoda tudi 50 milijard evrov (Plant health ..., 2019).

2 VIRI

- Baker, R., Gilioli, G., Behring, C., Candiani, D., Gogin, A., Kaluski, T., Kinkar, M., Mosbach-Schulz, O., Neri, F. M., Siligato, R., Stancanelli, G. and Tramontini, S. 2019. Scientific report on the methodology applied by EFSA to provide a quantitative assessment of pest-related criteria required to rank candidate priority pests as defined by Regulation (EU) 2016/2031. EFSA Journal 2019;17(6):5731, 61 pp. 10.2903/https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2019.5731 (14. 9. 2020). Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/1702 z dne 1. avgusta 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta z vzpostavitvijo seznama prednostnih škodljivih organizmov, UL L 260, 11.10.2019, str. 8–10.
- Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/2072 z dne 28. novembra 2019 o določitvi enotnih pogojev za izvajanje Uredbe (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta, kar zadeva ukrepe varstva pred škodljivimi organizmi rastlin, ter razveljavitvi Uredbe Komisije (ES) št. 690/2008 in spremembi Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2018/2019, UL L 319, 10.12.2019, str. 1–279.

Plant Health: prioritising the fight against 20 quarantine plant pests on the EU territory (7. 11. 2019) <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/how-big-are-potential-impacts-quarantine-pests-eu-agriculture-and-forestry> (14. 9. 2020).

Sánchez, B., Barreiro-Hurlle, J., Soto Embodas, I., Rodríguez-Cerezo E., 2019. The Impact Indicator for Priority Pests (I2P2): a tool for ranking pests according to Regulation (EU) No 2016/2031, EUR 29793 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2019, ISBN 978-92-76-08785-4, doi:10.2760/585182, JRC116973, s. 12, 74-75, 84.

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC116973/2019-07-02_jrc_tech_report_plant_health_identifiers_online_pdf_version.pdf (14. 9. 2020).

Uredba (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o ukrepih varstva pred škodljivimi organizmi rastlin, spremembi uredb (EU) št. 228/2013, (EU) št. 652/2014 in (EU) št. 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi direktiv Sveta 69/464/EGS, 74/647/EGS, 93/85/EGS, 98/57/ES, 2000/29/ES, 2006/91/ES in 2007/33/ES, UL L 317, 23.11.2016, str. 4–104.

Slika 1: Brezov krasnik (*Agrilus anxius* Gory) (foto: Hanna Royals, Screening Aids, USDA APHIS PPQ, Bugwood.org) (zgoraj levo), jesenov krasnik (*Agrilus planipennis*) (foto: David Cappaert, Bugwood.org) (zgoraj desno), kitajski kozliček (*Anoplophora chinensis*) (foto: National Plant Protection Organization, the Netherlands, Bugwood.org) (v sredini levo), azijski kozliček (*Anoplophora glabripennis*) (foto: Donald Duerr, USDA Forest Service, Bugwood.org) (v sredini desno), poškodba z borovo ogorčico (*Bursaphelenchus xylophilus*) (USDA Forest Service - North Central Research Station, USDA Forest Service, Bugwood.org) (spodaj levo), sibirska svilena kopljica (*Dendrolimus sibiricus*) (Pest and Diseases Image Library, Bugwood.org) (spodaj desno)